

Oliwia Suszwałak

 0009-0006-9001-5223

Wpływ rozwoju turystyki na sytuację wewnątrz Korei Północnej

Abstrakt

Poniższy artykuł opisuje rozwój turystyki w Korei Północnej (KRLD), zwracając uwagę na specyficzny charakter tego kraju, spowodowany przyjęciem doktryn takich jak dżucze i songun, które skutecznie odizolowały go od reszty społeczeństwa międzynarodowego. Celem pracy jest udowodnienie, że rozwój turystyki i zwiększająca się liczba turystów przybywających co roku do KRLD nie doprowadzą do zmian ustrojowych, gdyż to właśnie specyficzne warunki panujące w tym państwie przyciągają większość odwiedzających. W tym celu badane są motywacje turystów oraz ich wrażenia z pobytu w KRLD, a także to, jakie znaczenie ma sektor turystyczny dla rządu, jakie korzyści mu przynosi, i w jaki sposób jest on rozwijany, jednocześnie cały czas pozostając pod ścisłą kontrolą. Analizowane oraz porównywane są doświadczenia turystów z krajów Zachodu oraz z Chin, którzy stanowią zdecydowaną większość odwiedzających Koreę Północną.

Słowa kluczowe: Korea Północna, Chiny, turystyka, propaganda

Wstęp

Korea Północna jest państwem, któremu z pewnością można nadać miano najbardziej specyficznego na świecie. Ideologia samowystarczalności dżucze¹ oraz doktryna songun², stanowiąca o priorytetowej roli armii, w niewiarygodny

¹ Dżucze to ideologia stworzona przez pierwszego przywódcę Korei Północnej, Kim Il-sunga. Zakłada ona niepodległość oraz samowystarczalność kraju pod względem politycznym, ekonomicznym i militarnym, a także kult wodza.

² Songun to doktryna stanowiąca o priorytetowej roli armii Korei Północnej w aspekcie politycznym, ekonomicznym oraz społecznym. Zakłada ona również centralną rolę armii w procesie decyzyjnym kraju.

sposób przekształciły sposób funkcjonowania tego kraju, a także skutecznie odizolowały go od reszty społeczeństwa międzynarodowego. Paradoksalnie, właśnie to sprawia, że Korea Północna zyskała zainteresowanie turystów z całego świata – poczucie tajemniczości, niebezpieczeństwa albo po prostu ciekawość tego, jak naprawdę wygląda życie w tym niezwykłym kraju co roku ściąga do Korei Północnej tysiące turystów. Mimo utrudnień w samym dostępie do tego państwa, braku nawet najbardziej podstawowych udogodnień w hotelach czy bycia kontrolowanym na każdym etapie zwiedzania, liczba odwiedzających wciąż rośnie, w związku z czym władze Korei posunęły się do wprowadzenia wielu rozwiązań, mających ułatwić turystom pobyt w kraju, a także zaczęły inwestować w sektor turystyczny.

Chociaż można byłoby uznać to za zapowiedź zmian mających na celu nawiązanie współpracy Korei Północnej z innymi państwami, można także wysunąć tezę, że rozwój turystyki w Korei Północnej nie doprowadzi do zmian ustrojowych lub otworzenia się kraju, gdyż to właśnie jego specyfika jest głównym walorem przyciągającym turystów, czego próba udowodnienia znajdzie się w tej pracy. Pytania badawcze, które w tym pomogą to m.in.: Co zachęca turystów do odwiedzenia Korei Północnej? Jakie wrażenia pozostawia wizyta w tym kraju? W jaki sposób władze Korei Północnej rozwijają infrastrukturę turystyczną? Jakie korzyści dla Korei Północnej wiążą się z rozwojem turystyki w tym kraju? Wykorzystana będzie głównie metoda analizy źródeł zastanych i krytyki piśmiennictwa oraz metoda porównawcza, za pomocą której porównana zostanie motywacja oraz satysfakcja z wyjazdu turystów z Chin oraz z krajów Zachodu. Przeanalizowany zostanie okres od początku rządów Kim Jong-ila, czyli 1994 roku, do 2020 roku, kiedy Korea Północna całkowicie odcięła dostęp turystów ze względu na wybuch pandemii COVID-19.

W pierwszej części przedstawiona zostanie ogólna sytuacja w Korei Północnej, a także podjęta zostanie próba wyjaśnienia panującej tam ideologii. W części drugiej opisana zostanie historia sektora turystycznego w KRLD oraz to, jak zmienił się on za czasów Kim Jong-una i jakie są tego powody. W ostatniej części scharakteryzowani zostaną turyści kolejno z krajów Zachodu (głównie Europy oraz Stanów Zjednoczonych) w porównaniu z turystami z Chin, którzy stanowią zdecydowaną większość odwiedzających Koreę Północną.

Specyfika Korei Północnej

Dzieje Półwyspu Koreańskiego, ze względu na jego położenie geopolityczne (w sąsiedztwie Chin, Japonii oraz Rosji), od zawsze były niespokojne. Od 1910 roku aż do końca II wojny światowej obszar ten był okupowany przez Japonię. Wtedy nastąpił, w założeniach tymczasowy, podział na 38 równoleżniku,

a teren północy zajęty został przez ZSRR. Trwająca w latach 1950–1953 wojna koreańska nie przyniosła jednak żadnych zmian, a Korea Północna coraz bardziej oddzielała się oraz izolowała nie tylko od południowej części półwyspu, ale także od całego świata³.

Korea Północna postrzegana jest zwykle przez pryzmat ideologii dżucze, która najczęściej sprowadzana jest do doktryny samowystarczalności. Jest to jednak zbyt duże uproszczenie, a także niedopowiedzenie: mimo że zgodnie z założeniami socjalistycznymi KRLD skupia się na rolnictwie oraz przemyśle ciężkim, mającymi zapewnić im niezależność⁴, wciąż zmagają się z niedoborami żywności, które zaspokoić może jedynie wsparcie międzynarodowe. Jeszcze na początku 2019 roku rząd Korei Północnej prosił społeczność międzynarodową o pomoc w związku z niedoborami żywności mającymi dotyczyć aż 40% populacji⁵. Sama ideologia dżucze powstała z mieszanki tak niekompatybilnych filozofii jak konfucjanizm, szamanizm czy marksizm, a pierwszy tekst mający ją opisywać powstał dopiero w 1972 roku i uznawany jest za niezrozumiały oraz niepraktyczny. Można to jednak uznać za celowe działania – przez uczynienie państwowej doktryny tak niejasną, wszystkie działania Kimów mogą zostać uzasadnione jako postępowanie zgodnie z ideologią⁶. Panujący dodatkowo w Korei Północnej kult wodza to element charakterystyczny dla krajów autorytarnych⁷.

Mimo powierzchni kraju zbliżonej do powierzchni Korei Południowej, KRLD zamieszkuje prawie o połowę mniej ludzi, co przekłada się na również na o połowę mniejszą gęstość zaludnienia⁸. Korea Północna wypada także dużo gorzej od południowej części półwyspu pod względem gospodarczym – w 2019 roku PKB Korei Południowej wynosiło 1919 bln południowokoreańskich wonów (1468 mld dolarów), a Korei Północnej jedynie ponad

³ Y. Shin, *Tourism Development in North Korea: Economical and Geopolitical Perspective*, „Anatolia” 2004, t. 15, nr 2, s. 151.

⁴ S. Kim, D. Timothy, H. Han, *Tourism and Political Ideologies: A Case of Tourism in North Korea*, „Tourism Management” 2007, t. 28, nr 4, s. 1033–1034.

⁵ B. K. Silberstein, *Between the Markets and the State: North Korea's Fragile Agriculture and Food Supply*, [w:] A. Buzo (red.), *Routledge Handbook of Contemporary North Korea*, Routledge, London 2023, s. 97.

⁶ B. Myers, *Ideology as Smokescreen: North Korea's Juche Thought*, „Acta Koreana” 2008, t. 11, nr 3, s. 161–162.

⁷ E. Howell, *The Juche H-bomb? North Korea, Nuclear Weapons and Regime-State Survival*, „International Affairs” 2020, t. 96, nr 4, s. 1054.

⁸ L. Yoon, *Population Density in South and North Korea 2010–2020*, statista.com, 23.08.2022, <https://www.statista.com/statistics/1035348/south-korea-population-density-comparison-with-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).

35 bln południowokoreańskich wonów (27 mld dolarów)⁹. Mimo pilnie strzeżonej granicy, niedobory żywności, energii elektrycznej oraz inne trudy życia codziennego co roku zmuszają tysiące osób do podjęcia próby ucieczki z kraju. W 2019 roku 1047 osób przedostało się w ten sposób do Korei Południowej¹⁰. Głównie dzięki ich świadectwom możliwe jest poznanie tego, co naprawdę dzieje się w tym najbardziej odizolowanym państwie na świecie.

Sektor turystyczny w Korei Północnej

Sektor turystyczny może być wykorzystywany na wiele sposobów zarówno przez kraje demokratyczne, jak i niedemokratyczne. Oprócz najbardziej oczywistych, jak kreowanie pozytywnego wizerunku kraju za granicą, wzbudzanie poczucia patriotyzmu wśród obywateli, jeśli chodzi o turystykę wewnątrz kraju, czy – w przypadku państw totalitarnych – szerzenie propagandy, usługi turystyczne mogą służyć nawet jako narzędzie w polityce międzynarodowej. Jeśli państwo zostanie uznane przez inne rządy za zbyt niebezpieczne, wydanie oficjalnych ostrzeżeń przed podróżą skutkuje zmniejszeniem się liczby turystów, a co za tym idzie upadkiem tego przemysłu i stratami gospodarczymi. Sektor turystyczny może również podlegać sankcjom¹¹. Korea Północna doświadczyła ich wielokrotnie ze strony Chin, które po przeprowadzanych przez KRLD w 2006, 2009, 2013 oraz 2016 roku testach nuklearnych, na kilka miesięcy nieoficjalnie zabroniły swoim obywatelom wyjazdu do tego kraju¹². Ograniczenia te nigdy nie trwały jednak długo i nie można ich określić jako poważne zagrożenie dla północnokoreańskiej turystyki. Dla państw socjalistycznych kluczową rolą tego sektora jest jednak propaganda – ta kierowana na zewnątrz, pokazująca kraj w jak najlepszym świetle – oraz wewnętrzna, mająca promować rozwój ekonomii oraz infrastruktury¹³.

Chociaż otworenie się Korei Północnej na turystykę najczęściej uzasadniane jest potrzebą uzyskania nowych wpływów do budżetu państwa (szczególnie

⁹ L. Yoon, *GDP Comparison between South and North Korea 2010–2021*, statista.com, 23.08.2022, <https://www.statista.com/statistics/1035390/south-korea-gdp-comparison-with-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).

¹⁰ L. Yoon, *Number of North Korean Defectors in South Korea 2005–2022*, statista.com, 23.08.2022, <https://www.statista.com/statistics/746142/south-korea-number-of-defectors-from-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).

¹¹ S. Kim, D. Timothy, H. Han, *Tourism and Political Ideologies...*, s. 1032.

¹² D. Oullette, *The Tourism of North Korea in the Kim Jong-un Era: Propaganda, Profitmaking, and Possibilities for Engagement*, „Pacific Focus” 2016, t. 31, nr 3, s. 439.

¹³ Ibidem, s. 424.

w walucie zagranicznej¹⁴), chęć zmiany wizerunku kraju może się okazać mocniejszą motywacją. Rozwój turystyki jest w tym państwie zupełnie nowym przedsięwzięciem. Kim Il-sung rozumiał potrzebę szerzenia propagandy i promowania doktryny dżucze wśród innych państw socjalistycznych, jednak nigdy nie brał pod uwagę usług turystycznych jako elementu wzrostu gospodarczego. Pierwsze działania podjął dopiero Kim Jong-il – za jego życia Korea Północna została otwarta dla Chińczyków, a od 2010 roku turyści ze Stanów Zjednoczonych mogli uzyskać wizę pozwalającą na zwiedzanie tego kraju¹⁵. Do 2008 roku dozwolone były również wycieczki na górę Keumgang dla Koreańczyków z Południa, które zostały zakazane po tym, jak w tym samym roku północnokoreański żołnierz postrzelił jedną z turystek¹⁶. Jednak to Kim Jong-un był twórcą największej liczby inicjatyw, mających na celu przemianę sektora turystycznego oraz ściągnięcie do kraju większej liczby odwiedzających. Oprócz wymienionych wcześniej celów, jak napływ zagranicznych walut oraz tworzenie pozytywnego wizerunku Korei Północnej, obecny przywódca chciał w ten sposób osiągnąć również legitymizację swoich rządów. Ekspansja usług turystycznych wiązała się z powoływaniem wielu nowych miejsc pracy, które dały młodym Koreańczykom niedostępne wcześniej szanse na polepszenie swojego poziomu życia oraz rozwój zawodowy (poprzez zapewnienie kursów, a nawet wyjazdów zagranicznych)¹⁷.

Przed wprowadzeniem planów Kim Jong-una w kwestii rozwoju turystyki, można te usługi podzielić na cztery kategorie. Pierwsza z nich, być może najważniejsza, zwraca uwagę na dziedzictwo kulturowe Korei Północnej. Druga kategoria skupia się na podziwianiu naturalnych krajobrazów, gór oraz jezior. Kategorię trzecią można określić turystyką militarną – oferuje ona wycieczki do miejsc związanych z wojną koreańską oraz do Panmundżomu, strefy zmilitaryzowanej na granicy z Koreą Południową. Czwarta kategoria dotyczy politycznej strony kraju, wraz z promocją ideologii dżucze, kultu wodza oraz Partii Pracy Korei¹⁸. Obecny przywódca przyczynił się do powstania również innego

¹⁴ P. Wassler, M. Schuckert, *The Lived Travel Experience to North Korea*, „Tourism Management” 2017, t. 63, s. 123.

¹⁵ D. Oullette, *The Tourism...*, s. 432.

¹⁶ W. Lee, S. Park, C. Jeong, *Repositioning Risk Perception as a Necessary Condition of Travel Decision: The Case of North Korea Tourism*, „Journal of Hospitality and Tourism Management” 2022, t. 52, s. 4.

¹⁷ D. Oullette, *Understanding the „Socialist Tourism” of North Korea Under Kim Jong Un: An Analysis of North Korean Discourse*, „North Korean Review” 2020, t. 16, nr 1, s. 74.

¹⁸ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea: How, Where and When Does Political Ideology Enter?*, „International Journal of Tourism Cities” 2017, t. 3, nr 3, s. 11.

rodzaju atrakcji turystycznych. Szczególnie ważnymi inwestycjami było stworzenie w mieście Wonsan plaży dla turystów oraz otwarcie ośrodka narciarskiego Masikryong¹⁹. Zorganizowano również wiele interesujących wydarzeń, takich jak Powietrzny Festiwal Wonsan lub Festiwal Piwa w Taedonggang w 2016 roku, a także odbywający się co roku od 2014 roku maraton w Pjongjangu, w którym udział biorą również zagraniczni biegacze²⁰. Pojawiła się też możliwość udziału w wycieczkach tematycznych skupionych na aktywnościach sportowych (obozowaniu, wspinaczce górskiej czy kolarstwie)²¹.

Wszystkie północnokoreańskie biura podróży są kontrolowane i zarządzane przez rząd, a więc to partia posiada decydujący głos w każdej kwestii. Zagraniczne firmy, które oferują wyjazdy do Korei Północnej, muszą zawrzeć umowę z tamtejszym partnerem. Takie porozumienie jest jednak trudno uzyskać, a jego zasady są często skomplikowane i niejasne²². Przewodnicy turystyczni w KRLD spełniają trzy funkcje, z których pierwsza jest najbardziej oczywista – jest to spełnianie wszelkich potrzeb turystów i oprowadzanie ich po zwiedzanych miejscach. Druga polega na pilnowaniu odwiedzających w taki sposób, aby nie złamali żadnych praw ani nie wpadli w żadnego rodzaju kłopoty²³. Chociaż sami turyści często odczuwają takie zachowanie jako formę ograniczającej kontroli, nie jest to działanie bezpodstawne. W zachodnich mediach wielokrotnie pojawiały się doniesienia o turystach, których nieodpowiednie postępowanie w Korei Północnej doprowadziło do aresztowania, a nawet śmierci. Za najbardziej znany można uznać przypadek Otto Warmbiera, studenta ze Stanów Zjednoczonych, który został skazany na 15 lat ciężkiej pracy za próbę kradzieży znaku propagandowego z hotelu. Prawdopodobnie z powodu brutalnego traktowania zapadł on w śpiączkę, a niedługo później zmarł²⁴. Takie historie rzadko kiedy zniechęcają jednak przyszłych turystów, chociaż należy zaznaczyć, że w związku z tym incydentem rząd Stanów Zjednoczonych ogłosił 1 września 2017 roku zakaz uniemożliwiający swoim obywatelom podróży do Korei Północnej bez specjalnego pozwolenia²⁵. Trzecia rola przewodników turystycznych pokrywa się z prawdopodobnie najważniejszą rolą tego sektora w państwie – mają oni na celu wyjaśnianie panującego

¹⁹ D. Oullette, *Understanding...*, s. 72.

²⁰ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 12.

²¹ D. Oullette, *The Tourism...*, s. 427.

²² Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 6–7.

²³ Ibidem, s. 8.

²⁴ *Otto Warmbier: US Student Sent Home from North Korea Dies*, BBC, 20.08.2017, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-40335169> (dostęp: 19.01.2022).

²⁵ W. Lee, S. Park, C. Jeong, *Repositioning Risk Perception...*, s. 4.

w kraju reżimu, chwalenie krajowych osiągnięć, a także wciąganie odwiedzających w kult wodza²⁶.

Mimo wielu zmian, jakie przeszedł sektor turystyczny w Korei Północnej, a także faktu, że w ostatnim czasie liczba zagranicznych biur podróży oferujących wyjazdy do KRLD wzrosła do ponad 40, samo dostanie się do tego kraju nadal stwarza trudności²⁷. Wymagania wizowe pozwalają na kontrolowanie i powstrzymywanie niepożądanych osób przed przyjazdem do Korei Północnej (są to głównie mieszkańcy Korei Południowej, a także dziennikarze). Podróżujący są również przeszukiwani podczas wjazdu i wyjazdu z kraju, aby zapobiec możliwości wniesienia przez nich materiałów, które mogłyby „zanieczyścić” północnokoreańskie społeczeństwo. Również w trakcie pobytu zagraniczni turyści ograniczani są przez wiele zakazów. Zasada, która nie pozwala im przemieszczać się po kraju bez północnokoreańskiego opiekuna utrzymuje się już od 30 lat. Nie mają oni również dostępu do zwykłych sklepów, a pamiątki i inne produkty mogą zakupić tylko w specjalnie do tego przeznaczonych miejscach przy użyciu zagranicznej waluty. Dopiero od 2013 roku (wraz z pozwoleniem na przewóz do Korei Południowej urządzeń elektronicznych takich jak laptopy czy tablety) zniesiono zakaz robienia zdjęć, z wyłączeniem obiektów wojskowych²⁸.

Po zestawieniu tych faktów z powstającymi w ostatnich latach inwestycjami takimi jak plażowe kurorty oraz parki rozrywki, obraz północnokoreańskiej turystyki wydaje się dość abstrakcyjny. Chociaż Kim Jong-un dokłada starań, aby zmienić wizerunek kraju i w jakiś sposób dorównać standardom turystyki z innych krajów, konieczność zachowania izolacjonistycznej polityki oraz „ochrony” swoich obywateli przed wpływami z zewnątrz sprawiają, że plany te nie osiągają w pełni zamierzonego celu. Tak wyraźne zaznaczanie swojej tożsamości i odrębności, jakie tworzy się przy promocji turystyki, jeszcze bardziej podkreśla także różnice między Koreą Północną a Koreą Południową i oddala wizję unifikacji²⁹. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że pieniądze, które wpływają do budżetu państwa poprzez turystykę są wykorzystywane do finansowania reżimu, propagandy oraz zbrojeń, podczas gdy zwykli mieszkańcy kraju nadal głodują. Opinie uciekinierów z Korei Północnej są mieszane – niektórzy z nich przyznają, że odwiedziny zagranicznych turystów mogą być okazją dla zwykłych Koreańczyków na dostrzeżenie, jak dostatnio żyje się w innych krajach³⁰. Nawet jeśli uda się zmienić wizerunek Korei Północnej,

²⁶ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 8.

²⁷ D. Oullette, *The Tourism...*, s. 431.

²⁸ Ibidem, s. 8–10.

²⁹ D. Oullette, *Understanding...*, s. 75.

³⁰ D. Oullette, *The Tourism...*, s. 442–443.

nie musi to wcale oznaczać rzeczywistych przemian reżimu – jako przykład może posłużyć Tunezja, w której rządził dyktator, o czym nie było wiadomo na arenie międzynarodowej aż do protestów w czasie Arabskiej Wiosny³¹.

Doświadczenia turystów z Zachodu odwiedzających Koreę Północną

Turyści z zachodniej części świata najczęściej pochodzą z Europy Północnej, Ameryki Północnej (sami mieszkańcy Stanów Zjednoczonych stanowią jedną czwartą odwiedzających) lub Australii. 60% z nich to mężczyźni i aż 50% przyjezdnych już co najmniej raz odwiedziło Koreę Północną. Można też stwierdzić, że zazwyczaj są to ludzie wykształceni oraz w szerokim przedziale wiekowym³².

Tacy turyści stanowią jednak nieliczną część odwiedzających Koreę Północną (szacuje się, że jest to maksymalnie 6–7 tys. osób rocznie³³), co z pewnością związane jest z trudnością dostania się do tego kraju. Zdecydowanie nie jest to też państwo, które spełnia wyobrażenie o idealnym miejscu na spędzenie wolnego czasu, a tych turystów, którzy jednak decydują się na taki wyjazd, pod względem motywacji można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich będą należeć osoby, które zainteresowane są tzw. mroczną turystyką, a więc zwiedzaniem miejsc związanych z tragicznymi wydarzeniami, śmiercią lub po prostu niebezpiecznych (prawdopodobnie najpopularniejszą tego typu „atrakcją” jest las samobójców w Japonii), do których Korea Północna z pewnością się zalicza. Druga część turystów decyduje się na podróż do KRLD z nadzieją na poznanie „rzeczywistej” sytuacji w tym kraju, lepsze zrozumienie jej i doświadczenie, jak naprawdę wygląda tam codzienne życie³⁴. Niektórzy odwiedzający podejmują nawet próby wymknięcia się spod opieki północnokoreańskich przewodników, aby na własną rękę zapoznać się z otoczeniem, w którym przebywają³⁵. Oczywiście istnieją również turyści, których motywacje są zupełnie inne,

³¹ Ibidem, s. 431.

³² J. Connell, *Shining Light on the Darkness. Placing Tourists within North Korean Tourism. Comment on: Desiring the Dark: A Taste for the Unusual' in North Korean Tourism?*, „Current Issues in Tourism” 2017, t. 20, nr 4, s. 3.

³³ D. Oullette, *The Tourism...*, s. 435.

³⁴ F. Li, C. Ryan, *Western Guest Experiences of a Pyongyang International Hotel, North Korea: Satisfaction under Conditions of Constrained Choice*, „Tourism Management” 2020, t. 76, s. 1, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517719301372> (dostęp: 09.10.2023).

³⁵ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 9.

na przykład satysfakcjonuje ich „kolekcjonowanie” krajów, które udało im się odwiedzić, albo chcą móc się w pewien sposób przechwalać możliwością obejrzenia na własne oczy tak tajemniczego i niebezpiecznego państwa³⁶. W zachodnich mediach Korea Północna jest zazwyczaj przedstawiana niezwykle negatywnie, jako ekstremalnie biedny kraj, w którym ludzie gnębieni ideologią umierają z głodu³⁷, jednak można to uznać za kolejny czynnik, który tylko zachęca potencjalnych turystów do wyjazdu i osobistego skonfrontowania tych obrazów z rzeczywistością. Należy jednak podkreślić, że dla odwiedzającego z zagranicy niemożliwe jest dotarcie do „prawdziwej”, niekontrolowanej przez biura podróży części kraju.

Mimo to, zachodni turyści zazwyczaj wyrażają zadowolenie ze swojej podróży. Często towarzyszy temu zaskoczenie, gdyż warunki, z jakimi się spotykają są „lepsze, niż się spodziewali” – na przykład hotel Yanggakdo zbiera wiele pochlebnych opinii nie tylko ze względu na możliwość pozornie dowolnego poruszania się w jego okolicy (spowodowanej położeniem budynku na wyspie, która odseparowana jest od reszty miasta), ale również z powodu dostępu do ciepłej wody i prądu. Komplementowane są również północnokoreańska kuchnia oraz piwo³⁸. Również opinia turystów na temat całego kraju często ulega zmianie. W przeciwieństwie do przekazów medialnych, Korea Północna jest zwykle określana przez odwiedzających jako bezpieczna, czy też jako „normalne państwo z normalnymi ludźmi”³⁹. Osoby te wydają się być przekonane, że udało im się osiągnąć ich cel zobaczenia „prawdziwej” Korei Północnej, a także często mają pragnienie ponownego jej odwiedzenia, aby dowiedzieć się jeszcze więcej⁴⁰.

Chociaż wizyty zagranicznych turystów w celu odnalezienia „pęknięć” w sztucznej rzeczywistości, jaka tworzona jest przez północnokoreański rząd i organizacje turystyczne stają się coraz popularniejsze⁴¹, może to jedynie zaspokoić ciekawość turystów, jednocześnie nie mając żadnego wpływu na sytuację w kraju. Wręcz przeciwnie – wszyscy po stronie Korei Północnej wykorzystują to jako okazję do jak najlepszej promocji państwa oraz jego ideologii, a sądząc po liczbie turystów przyjeżdżających ponownie, można założyć, że często odnoszą w tym sukces.

³⁶ J. Connell, *Shining Light on the Darkness...*, s. 4.

³⁷ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 15.

³⁸ F. Li, C. Ryan, *Western...*, s. 5–6.

³⁹ Y. Wang, A. Van Broeck, D. Vanneste, *International Tourism in North Korea...*, s. 15.

⁴⁰ J. Connell, *Shining Light on the Darkness...*, s. 4.

⁴¹ Ibidem.

Doświadczenia turystów z Chin odwiedzających Koreę Północną

Można z całą pewnością stwierdzić, że północnokoreańska turystyka nie istniałaby, gdyby nie zainteresowanie chińskich turystów. Aż 95% odwiedzających Koreę Północną pochodzi z Państwa Środka⁴², a ich liczba wciąż wzrasta – w 2012 roku do KRLD przybyło ponad 230 tys. Chińczyków⁴³, a w 2019 roku odnotowano już ok. 350 tys. chińskich turystów⁴⁴. Są to głównie osoby w średnim wieku oraz starsze⁴⁵. Chiny oraz Koreę Północną łączy wiele aspektów historycznych oraz kulturowych, takich jak chociażby tradycje konfucjańskie, doświadczenie japońskiej okupacji czy też przyjęcie ideologii komunistycznej. Nie bez znaczenia jest również tak przyziemna kwestia, jak niewielka odległość między sobą tych dwóch państw⁴⁶. Obecnie częste bezpośrednie loty do KRLD funkcjonują w wielu chińskich miastach, takich jak Pekin, Szanghaj czy Chengdu⁴⁷. Chińczycy mogą również cieszyć się odrobinę większą wolnością niż turyści z innych części świata – posiadają np. pozwolenie na poruszanie się własnymi samochodami⁴⁸. Nic więc dziwnego, że właśnie z takiego kierunku przybywa większość turystów.

Chińscy turyści w dużej mierze dzielają motywacje do wyjazdu do Korei Północnej z odwiedzającymi z innych części świata, jednak warto wziąć pod uwagę także inne czynniki, które w tym przypadku wydają się być decydujące. Oprócz takich kwestii jak chęć zobaczenia tego nietypowego, tajemniczego kraju od środka oraz przekonania się, jak naprawdę wygląda jego sytuacja, Chińczycy często powołują się na poczucie nostalgii. Korea Północna jest dla nich miejscem, które pokazuje, jak mogłyby wyglądać Chiny, gdyby ich polityka nie uległa zmianie, a gospodarka pozostała zamknięta na świat zewnętrzny. Chociaż z punktu widzenia osób pochodzących z krajów demokratycznych rzeczywistość, jaką prezentuje KRLD nie jest szczególnie pozytywna, chińscy turyści odnajdują w niej wiele zalet w czasie swojego pobytu. Są to np. niskie

⁴² Z. Li, F. Li, C. Ryan, *Perceiving North Korea through Chinese tourists' Eyes*, „Tourism Review” 2021, t. 76, nr 1, s. 2.

⁴³ F. Li, C. Ryan, *Chinese Tourists' Motivations and Satisfaction of Visiting North Korea*, „Asia Pacific Journal of Tourism Research” 2015, t. 20, nr 12, s. 1314.

⁴⁴ W. Lee, S. Park, C. Jeong, *Repositioning Risk Perception...*, s. 4.

⁴⁵ Z. Li, F. Li, C. Ryan, *Perceiving North Korea...*, s. 11.

⁴⁶ Ibidem, s. 2.

⁴⁷ Y. Li, G. Jin, B. Sun, *Spatial and Temporal Differences of Chinese Tourists' Travel Demands to North Korea*, „PLoS One” 2022, nr 10, t. 17, s. 2, <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0272731> (dostęp: 12.11.2023).

⁴⁸ J. Connell, *Shining Light on the Darkness...*, s. 2.

ceny towarów oraz niezanieczyszczone środowisko naturalne⁴⁹. Wielu młodych ludzi przyznaje także, że dzięki wyjazdowi do Korei Północnej zaczęło rozumieć panujący tam kult wodza. Nie wszystkie spostrzeżenia chińskich turystów są jednak pozytywne – np. większość z nich dostrzega, że poziom życia Koreańczyków z północy jest dużo niższy, niż się spodziewali, i w konsekwencji odczuwają wobec nich współczucie⁵⁰.

Interesujące są też wyniki badania, które polegało na analizie łącznie 1155 komentarzy z najpopularniejszych chińskich stron internetowych dotyczących podróży do Korei Północnej od 2000 do 2019 roku⁵¹. Wynika z nich, że Chińczycy najczęściej poszukują w KRLD malowniczych miejsc, a do tego wyrażają duże zainteresowanie tematami związanymi z wojną koreańską (głównie ze względu na zaangażowanie w nią Chin) oraz codziennym życiem zwykłych obywateli⁵². Z drugiej strony, chińscy turyści rzadko wspominali w swoich komentarzach o północnokoreańskim przemyśle rozrywkowym, co może sugerować, że ten element nadal nie został wystarczająco rozwinięty⁵³.

Warto zwrócić większą uwagę na to, jak zmienia się postrzeganie północnokoreańskiego reżimu przez Chińczyków w wyniku podróży do tego państwa. Według badania z 2017 roku, polegającego na przeprowadzeniu wywiadu z 34 chińskimi turystami, Korea Północna jest z reguły uważana przez nich za „prawdziwy” socjalistyczny kraj, jednak po osobistym doświadczeniu jej rzeczywistości, reakcje Chińczyków bywają skrajnie różne. Mimo świadomości, że ukazywane są im jedynie najlepsze strony KRLD, część z odwiedzających przyznało, że zaczęło rozumieć północnokoreański rząd i jego decyzje, nawet takie jak przeprowadzanie testów nuklearnych. Inni jednak zauważyli, że są oszukiwani, kiedy fakty podawane przez przewodników z Korei Północnej różniły się od tych, jakie znali. W chińskich turystach irytację wzbudzało również to, że Koreańczycy z Północy zdawali się niedostatecznie doceniać wsparcie, jakiego udziela im ChRL⁵⁴.

Dla Chińczyków wyjątkowo ważne jest również zakupienie odpowiednich pamiątek, którymi obdarować powinni całą rodzinę. Szczególną popularnością cieszą się tradycyjne chińskie lekarstwa (tańsze niż w samych Chinach),

⁴⁹ F. Li, C. Ryan, *Chinese...*, s. 1321.

⁵⁰ F. Li, B. Wang, *Social Contact Theory and Attitude Change through Tourism: Researching Chinese Visitors to North Korea*, „Tourism Management Perspectives” 2020, t. 36, s. 5, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211973620301100> (dostęp: 09.10.2023).

⁵¹ R. Li, H. Wang, H. Zhang, *Chinese Tourists' Perception of the Tourism Image of North Korea Based on Text Data from Tourism Websites*, „Sustainability” 2021, nr 21, t. 13, s. 4.

⁵² Ibidem, s. 8–9.

⁵³ Ibidem, s. 11.

⁵⁴ F. Li, B. Wang, *Social Contact Theory...*, s. 3–6.

upominki bezpośrednio kojarzące się z Koreą Północną, a także papierosy. Wśród chińskich turystów panuje przekonanie, że produkty pochodzące z KRLD są zdrowsze i bardziej „prawdziwe” – ma to związek z fascynacją czystym środowiskiem naturalnym, jakiego Chińczycy mogą doświadczyć podczas swojego pobytu w tym kraju⁵⁵.

Gdy w badaniu przeprowadzonym między 25 marca a 27 kwietnia 2013 roku poproszono 23 Chińczyków, którzy mieli okazję wyjechać do KRLD, o ocenę swojej satysfakcji z tego pobytu w skali od 1 do 10, uzyskano średni wynik wynoszący zaledwie 6,3⁵⁶. Potwierdza się więc stwierdzenie, że Korea Północna nie jest miejscem, w którym można wypocząć lub spędzić czas na dobrej zabawie, tak jak zazwyczaj wyobraża się sobie destynacje turystyczne. Jednak jeszcze przed wyjazdem tylko 42,5% chińskich turystów posiada pozytywny obraz tego kraju i postrzega go jako „przyjazne, socjalistyczne państwo”⁵⁷. Można zatem wysunąć wniosek, że dla wielu chińskich turystów Korea Północna jest swojego rodzaju „skansenem”, który (szczególnie osobom starszym) w niezwykle nostalgiczny sposób przypomina Chiny sprzed kilkadziesiątu lat. Odwiedziny tego kraju mogą mieć również bardziej pragmatyczny wymiar, jak chęć zakupu tańszych i lepszych jakościowo produktów. Oba te motywy są bezpośrednio powiązane ze specyficzną sytuacją, jaka panuje w Korei Północnej i można założyć, że gdyby nie ona, chińscy turyści nie mieliby wystarczających powodów, aby zdecydować się na podróż akurat w tym kierunku.

Mimo starań ze strony Korei Północnej, aby rozwinąć turystyczną infrastrukturę oraz atrakcje wypoczynkowe, a także by w taki sposób reklamować swój kraj za granicą, turyści z różnych części świata rzadko kiedy decydują się na wyjazd do KRLD z takich właśnie powodów. Chociaż osobiste motywacje mogą się różnić, częścią wspólną zawsze jest fascynacja tym trudno dostępnym, złowrogim, odizolowanym od „normalnego” świata krajem. Niektórzy poszukują przyplitwu emocji spowodowanego przebywaniem w niebezpiecznym miejscu, inni pragną poznać „prawdę”, a Chińczycy, jako mieszkańcy państwa po części połączonego z Koreą Północną przez ideologię, często odnajdują w podróży do tego kraju także wymiar nostalgiczny.

⁵⁵ F. Li, C. Ryan, *Souvenir Shopping Experiences: A Case Study of Chinese Tourists in North Korea*, „Tourism Management” 2018, t. 64, s. 150.

⁵⁶ F. Li, C. Ryan, *Chinese...*, s. 1324.

⁵⁷ G. Chen, H. Shi, Z. Li i in., *Examining Tourist Gaze in a Highly Controlled Destination: A Study of Chinese Tourists to North Korea*, „Journal of Hospitality and Tourism Management” 2021, t. 49, s. 291.

Zakończenie

Zgodnie z postawioną na początku pracy tezą, że rozwój turystyki w Korei Północnej nie doprowadzi do zmian ustrojowych lub otworzenia się kraju, gdyż to właśnie jego specyfika jest głównym walorem przyciągającym turystów, można podać wiele wniosków i przykładów, które to stwierdzenie potwierdzają.

Po pierwsze, należy zrozumieć, co chce osiągnąć Kim Jong-un poprzez inwestowanie w sektor turystyczny. Z pewnością nie jest to wstęp do współpracy międzynarodowej, a wręcz przeciwnie – uzyskanie korzyści, które umocnią jego pozycję wewnątrz kraju. Sukcesy tych usług i wzrastająca liczba turystów pomagają w propagowaniu rozwoju gospodarki Korei Północnej. Jest to także okazja, aby zmienić postrzeganie tego kraju przez osoby z całego świata. Do tego właśnie służą wszelkie inwestycje, takie jak budowa ośrodków wypoczynkowych i hoteli. Jednocześnie, władze wcale nie rezygnują z dokładnego kontrolowania turystów od momentu wjazdu do kraju, aż do jego opuszczenia, gdyż nie mogą sobie pozwolić na „zanieczyszczenie” społeczeństwa zachodnią mentalnością.

Tak jak było wcześniej podkreślane, motywacje odwiedzających ten kraj bywają bardzo różne, jednak za każdą z nich stoi fakt, że Korea Północna to nieznanne, odizolowane, być może niebezpieczne miejsce. Gdyby nastąpiło jej otwarcie na współpracę międzynarodową, utraciłaby całą swoją tajemniczość i to, co wyróżnia ją od wszystkich innych destynacji turystycznych. Sami turyści wydają się wystarczająco usatysfakcjonowani z obecnego stanu rzeczy – nie tylko są świadomi tego, że podczas pobytu w Korei Północnej mogą zostać pozbawieni pewnych wygód, ale nawet uważają to za rodzaj atrakcji. Tworzona przez agencje turystyczne oraz przewodników iluzja tego, jak wygląda życie w tym kraju, wydaje się często skuteczna i sprawia, że odwiedzający zmieniają swoje nastawienie i przyznają, że obraz przedstawiany w zagranicznych mediach nie jest do końca prawdziwy.

Po porównaniu opinii turystów chińskich oraz z państw zachodnich można zauważyć, że mimo różnych motywacji, większość z nich jest ostatecznie usatysfakcjonowanych swoją podróżą. Chińczycy uznają Koreę Północną za nostalgiczne miejsce, a brak typowo turystycznej infrastruktury nie jest dla nich problemem, ponieważ w większym stopniu są oni zainteresowani naturalnym środowiskiem czy obszarami związanymi ze wspólną historią chińsko-koreańską. Z kolei u zachodnich turystów fascynację wzbudza raczej niedostępność i odmienność Korei Północnej od krajów reszty świata. Ponadto, zarówno niektórzy chińscy, jak i zachodni turyści padają ofiarą północnokoreańskiej propagandy, a ich postrzeganie sytuacji KRLD zmienia się na bardziej pozytywne.

Obecna sytuacja jest więc korzystna dla obu stron – zarówno dla północnokoreańskiego reżimu, który może szerzyć propagandę zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz kraju, jak i dla turystów, którzy mogą doświadczyć emocjonującej dla nich wyprawy. Należy jednak zwrócić uwagę, że w 2020 roku z powodu pandemii koronawirusa wszelkie usługi turystyczne w Korei Północnej zostały całkowicie wstrzymane. Korea Północna była pierwszym krajem na świecie, który z tego powodu zamknął granice, mimo że pierwsze przypadki zakażenia zostały oficjalnie ogłoszone dopiero w 2022 roku, a do ponownego otwarcia państwa dla obcokrajowców doszło rok później. W związku z tym, dalszy rozwój turystyki w Korei Północnej jest trudny do przewidzenia.

Bibliografia

- Chen G., Shi H., Li Z. i in., *Examining Tourist Gaze in a Highly Controlled Destination: A Study of Chinese Tourists to North Korea*, „Journal of Hospitality and Tourism Management” 2021, t. 49, s. 287–295.
- Connell J., *Shining Light on the Darkness. Placing Tourists within North Korean Tourism. Comment on: Desiring the Dark: ‘A Taste for the Unusual’ in North Korean Tourism?*, „Current Issues in Tourism” 2017, t. 20, nr 4, s. 356–362.
- Howell E., *The Juche H-bomb? North Korea, Nuclear Weapons and Regime-State Survival*, „International Affairs” 2020, t. 96, nr 4, s. 1051–1068.
- Kim S., Timothy D., Han H., *Tourism and Political Ideologies: A Case of Tourism in North Korea*, „Tourism Management” 2007, t. 28, nr 4, s. 1031–1043.
- Lee W., Park S., Jeong C., *Repositioning Risk Perception as a Necessary Condition of Travel Decision: The Case of North Korea Tourism*, „Journal of Hospitality and Tourism Management” 2022, t. 52.
- Li F., Ryan C., *Chinese Tourists’ Motivations and Satisfaction of Visiting North Korea*, „Asia Pacific Journal of Tourism Research” 2015, t. 20, s. 1313–1331.
- Li F., Ryan C., *Souvenir Shopping Experiences: A Case Study of Chinese Tourists in North Korea*, „Tourism Management” 2018, t. 64, s. 142–153.
- Li F., Ryan C., *Western Guest Experiences of a Pyongyang International Hotel, North Korea: Satisfaction under Conditions of Constrained Choice*, „Tourism Management” 2020, t. 76, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517719301372> (dostęp: 09.10.2023).
- Li F., Wang B., *Social Contact Theory and Attitude Change through Tourism: Researching Chinese Visitors to North Korea*, „Tourism Management Perspectives” 2020, t. 36, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211973620301100> (dostęp: 09.10.2023).

- Li R., Wang H., Zhang H., *Chinese Tourists' Perception of the Tourism Image of North Korea Based on Text Data from Tourism Websites*, „Sustainability” 2021, nr 21, t. 13, s. 1313–1331.
- Li Y., Jin G., Sun B., *Spatial and Temporal Differences of Chinese Tourists' Travel Demands to North Korea*, „PLoS One” 2022, nr 10, t. 17, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0272731>
- Li Z., Li F., Ryan C., *Perceiving North Korea through Chinese Tourists' Eyes*, „Tourism Review” 2021, t. 76, nr 1, s. 150–163.
- Myers B., *Ideology as Smokescreen: North Korea's Juche Thought*, „Acta Koreana” 2008, t. 11, nr 3, s. 161–182.
- Otto Warmbier: *US Student Sent Home from North Korea Dies*, 20.08.2017, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-40335169> (dostęp: 19.01.2022).
- Oullette D., *The Tourism of North Korea in the Kim Jong-un Era: Propaganda, Profitmaking, and Possibilities for Engagement*, „Pacific Focus” 2016, t. 31, nr 3, s. 421–451.
- Oullette D., *Understanding the „Socialist Tourism” of North Korea under Kim Jong Un: An Analysis of North Korean Discourse*, „North Korean Review” 2020, t. 16, nr 1, s. 55–81.
- Shin Y., *Tourism Development in North Korea: Economical and Geopolitical Perspective*, „Anatolia” 2004, t. 15, nr 2, s. 150–163.
- Silberstein B. K., *Between the Markets and the State: North Korea's Fragile Agriculture and Food Supply*, [w:] A. Buzo (red.), *Routledge Handbook of Contemporary North Korea*, Routledge, London 2023.
- Wang Y., Van Broeck A., Vanneste D., *International Tourism in North Korea: How, Where and When Does Political Ideology Enter?*, „International Journal of Tourism Cities” 2017, t. 3, nr 3, s. 260–272.
- Wassler P., Schuckert M., *The Lived Travel Experience to North Korea*, „Tourism Management” 2017, t. 63, s. 123–134.
- Yoon L., *GDP Comparison between South and North Korea 2010–2021*, statista.com, <https://www.statista.com/statistics/1035390/south-korea-gdp-comparison-with-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).
- Yoon L., *Number of North Korean Defectors in South Korea 2005–2022*, statista.com, <https://www.statista.com/statistics/746142/south-korea-number-of-defectors-from-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).
- Yoon L., *Population Density in South and North Korea 2010–2020*, statista.com, <https://www.statista.com/statistics/1035348/south-korea-population-density-comparison-with-north-korea/> (dostęp: 21.09.2022).